

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ІНДЕКСУ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядається стан сформованості та особливості становлення соціальної взаємодії підлітків з інтелектуальними порушеннями, що є обов'язковим завданням результативного корекційного впливу на зазначену категорію учнів старших класів та їх подальшу сприятливу соціалізацію в майбутньому житті.

Ключові слова: підлітки з інтелектуальними порушеннями, індекс соціалізації, соціометричний статус учня, соціальний розвиток, групова згуртованість.

The article considers the state of formation and features of the formation of social interaction of adolescents with intellectual disabilities, which is a mandatory task of effective corrective action on this category of high school students and their further favorable socialization in the future.

Key words: adolescents with intellectual disabilities, socialization index, sociometric status of students, social development, group cohesion.

У найширшому розумінні соціальний розвиток особистості - це процес присвоєння індивідом історичного досвіду міжособистісної взаємодії та відповідно становлення особистості як носія культури та елемента суспільства. У вужчому значенні, достатньому для практики роботи практичного психолога у спеціальному навчальному закладі, соціальний розвиток може бути представлений як здатність дитини до засвоєння норм та правил, прийнятих у тій чи іншій соціальній структурі, та побудови власної поведінки на цьому ґрунті. Така здатність виявляється у системі поведінково-комунікативних умінь та навичок, які в змозі забезпечити ефективне включення дитини до найрізноманітніших соціально-психологічних типів групи та ситуації спілкування [1].

Дослідження стану сформованості соціальної взаємодії учнів середніх класів з особливими освітніми потребами є необхідною передумовою ефективного корекційно - педагогічного впливу, спрямованого на подальшу адаптацію зазначеної категорії дітей у суспільстві, що обумовлює актуальність практичного вивчення обраної теми [4, с. 322].

Мета: дослідження стану сформованості навичок соціальної взаємодії та рівні відповідних соціометричних індексів в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Завдання:

1. Вивчити науково-педагогічну літературу з питань формування соціальної взаємодії в учнів з особливими освітніми потребами.

2. Дослідити стан сформованості навичок, необхідних для організації соціальної взаємодії та рівнів відповідних соціометричних індексів в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Сформованість індексу соціальної взаємодії - один із значимих параметрів, який вказує на ступінь інтеграції групи, її згуртованість у єдине ціле – можна визначити не лише шляхом розрахунку відповідних соціометричних індексів. Значно простіше це зробити за допомогою методики, яка складається з 4 запитань з декількома варіантами відповідей на кожне [2]. В нашому дослідженні ми використовували методику визначення індексу згуртованості за Н. Сішором в обстеженні приймали участь учні 7 х класів НВК № 48 віком 14 років з порушеннями інтелектуального розвитку (основна група) і їх однолітки, учні 7х класів ЗОШ № 32 (контрольна група), в результаті обстеження нами було отримано наступні результати, які представлені на (рис. 1).

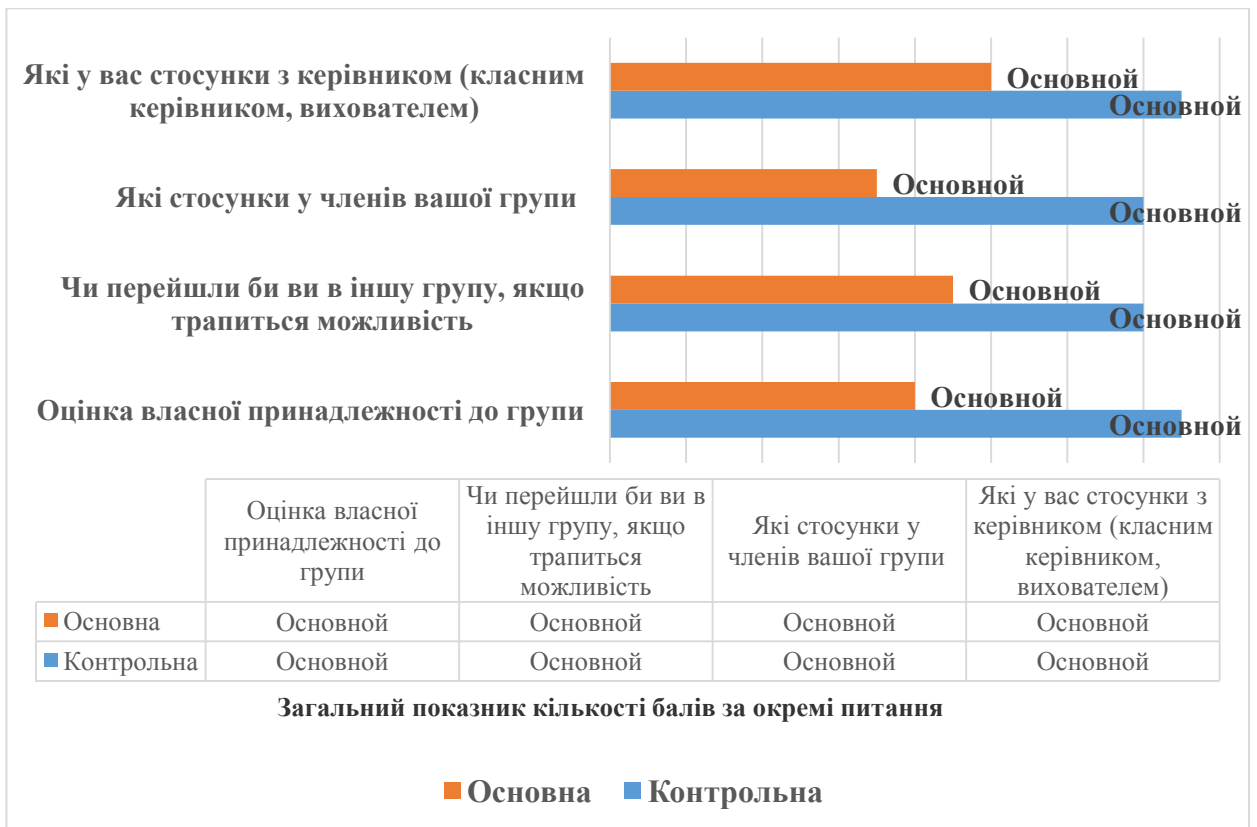

Рис. 1. Порівняльний аналіз стану сформованості навичок організації соціальної взаємодії відповідних соціометричних індексів в учнів

Індекс групової згуртованості дорівнює: $Sc = 101/10 = 10,1$. Так можна стверджувати, що індекс групової згуртованості класного колективу сягає в межах 14-10 балів. Це вказує на середній рівень розвитку групової згуртованості учнів підліткового віку з особливими освітніми потребами. Загальний показник рівня групової згуртованості в основній групі учнів дорівнює середньому рівню $Sc = 10,1$, а в контрольній майже відповідає нормі $Sc = 15$.

В таблиці 1 представлено загальний показник рівнів соціометричних індексів учнів контрольної та основної групи.

Таблиця 1.

Рівні відповідних соціометричних індексів (контрольної і основної груп) у %

Рівні відповідних соціометричних індексів (контрольної і основної груп) у %	ОГ	КГ	ОГ	КГ	ОГ	КГ	ОГ	КГ
Високий рівень			15	10		10		20
Достатній рівень	15	75	45	40		35	10	40
Середній рівень	45	25			30		20	20
Задовільний рівень				30	40	50	10	10
Низький рівень	40		30	20	30	15	60	30

Що стосується особливостей формування міжособистісних відносин встановлено, що у чотирьох учнів (40%) - 2, 3, 4, 6 (основної групи), спостерігається високий рівень загальної тривожності, щодо переживання власної оцінки приналежності до групи. Їм

характерна така відповідь: «Живу і існую окремо від неї, мене особливим чином не помічають інші!». Серед учнів 7 х класів контрольної групи не виявлено підлітків з низьким та задовільним рівнем таких же міркувань, але встановлено що 75% учнів контрольної групи на достатньому рівні оцінюють власну приналежність до колективу. Хоча рівень загальної групової згуртованості колективу, як контрольної так і основної групи в цілому наближений до норми, 30% обстежуваних учнів основної групи та 10 % контрольної мають підвищений рівень загальної тривожності в школі та розглядають можливість навчання в іншому колективі або бажання його змінити, тобто у них знижений загальний емоційний стан, спостерігається невдоволення власним соціометричним статусом у групі однолітків пов'язаний з різними формами включення учнів в життя школи. Ці учні сильно хвилюються при відповіді або виконанні завдання; часто мріють про те, щоб поменше хвилюватися, коли їх запитують: думають, що турбуються про свої шкільні справи більше, ніж інші. Під час запитання: «Чи перейшли би ви в іншу групу, якщо трапилася би така можливість (без зміни інших умов)? – 35 % учнів обох груп дали позитивну відповідь. На питання: «Які стосунки у членів вашої групи?», у 30% учнів із порушенням інтелектуального розвитку та 10% учнів контрольної групи спостерігається переживання власної невизнаності в цих підлітків знижено самооцінку, на фоні якої розвиваються їхні соціальні контакти, перш за все з однолітками. Більшість учнів визнають, що хто - небудь з групи бив їх, паплюжив та насміхався з невдач які вони зазнавали у школі. Багато учнів визнають, що більшість однокласників не звертають на них уваги або принижують. Характерним для них є підвищений страх самовираження, тобто досить сильно розвинені негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних із необхідністю саморозкриття, відстоювання власної думки, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх можливостей [3].

Певна кількість учнів часто хвилюється про те, що думають про них однокласники, часто відповідаючи на уроці, замислюються про те, що думають про них в цей час інші.

Найбільш значимий показник серед учнів основної групи виявився страх ситуації перевірки знань (60%), досить сильно розвинене негативне ставлення і переживання в ситуації перевірки знань, досягнень можливостей. Тільки у двох учнів (4,6) в межах норми рівень страху перевірки знань. У п'яти учнів - підвищений. Частина учнів основної групи - 35% відчуває схвилювання перед тим, як почати виконання завдань. У 20% учнів контрольної групи виявлено орієнтування на значимість інших в оцінці своїх результатів, вчинків і думок, у них дуже сильна тривога з приводу оцінок, які дають оточуючим, вони часто очікують негативних оцінок. Цим учням важко працювати в класі так, як цього хоче вчитель. Ці учні завжди не впевнені у своїх силах.

Отримані результати дослідження показали, що соціальний статус учнів з особливими освітніми потребами залежить від рівня сформованості в них комунікативних навичок, моральних якостей та із загальним інтелектуальним розвитком. У процесі формування навичок соціальної взаємодії в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно здійснювати як диференційований так й індивідуальний підхід, пов'язаний з глибиною інтелектуальної недорозвиненості конкретної дитини, рівнем її розумової та фізичної працездатності та емоційно-вольової сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі. – Кам'янець-Подільський, Аксіома, 2012. – 322 с.
2. Визначення індексу групової згуртованості Сішора / Фетіскін Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості і малих груп. - М., 2002. С.179-180.
3. Определение индекса групповой сплоченности Сисора [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vsetesti.ru/86/>.
4. Синьов В. М. Матвеева М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталого дитини: підручник. К. : Знання, 2008. 359 с.

Рекомендує до друку науковий керівник Дрозд Л.В.